

DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-666X/2022-79-18>
УДК 330.34:332.142

Ханін С.Г.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту, маркетингу
та публічного адміністрування,
Заклад вищої освіти
«Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая»

Khanin Semen

Institute of Higher Education
“Academician Yuriy Bugay International Scientific
and Technical University”

**ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ
В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**INTELLECTUAL AND INNOVATIVE DEVELOPMENT
OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS
UNDER THE ESTABLISHMENT OF CREATIVE ECONOMY**

У статті досліджуються сучасні тенденції розвитку регіональних економічних систем у інтелектуально-інноваційному напрямі в умовах становлення креативної економіки. З'ясовано, що сучасна суспільна парадигма суспільного розвитку базується на зростаючій ролі знань, інформації та креативності. Доведено, що інтелектуально-інноваційний розвиток представляє собою такий процес економічного розвитку, який базується на продукуванні інновацій, підвищенні ролі інтелектуального капіталу, постійному технологічному вдосконаленні виробничих процесів, підвищенні експортної спроможності за рахунок високотехнологічної, інноваційної продукції та послуг. Виокремлено, що на початку інноваційного процесу стоїть людина, носій інтелектуально-креативного потенціалу без якої не можливо втілення ідей та її комерціалізації. Креативна економіка має на увазі під собою не тільки розвиток креативних секторів економіки, а й інноваційно-технологічну креативність. Креативний потенціал індивідуума перетворюється на інноваційний та креативний капітал економіки у наслідок цілеспрямованого та ціннісної актуалізації. Специфічні особливості регіональних економічних систем найбільш доцільно використовувати для створення ареалів інноваційного розвитку шляхом підтримки креативної, наукової, інтелектуально-інноваційної діяльності.

Ключові слова: інтелектуально-інноваційний розвиток, інтелектуалізація, інноваційна діяльність, регіональна економічна система, креативна економіка, розвиток.

The article examines the current trends in the development of regional economic systems in the intellectual and innovative direction in the conditions of the formation of a creative economy. It was found that the modern social paradigm of social development is based on the growing role of knowledge, information and creativity. It has been proven that intellectual and innovative development represents such a process of economic development, which is based on the production of innovations, increasing the role of intellectual capital, constant technological improvement of production processes, increasing export capacity due to high-tech, innovative products and services. It is highlighted that at the beginning of the innovation process there is a person, the bearer of intellectual and creative potential, without which the implementation of ideas and their commercialization is impossible. The creative economy implies not only the development of creative sectors of the economy, but also innovative and technological creativity. Human potential can be considered as: aggregate capabilities of the population, to economic, social, intellectual, innovative and creative activities; maintaining the required level of morality, ethics and health; constant acquisition of competences and development of abilities and skills; assimilation of knowledge and production of new knowledge and creative ideas in social interaction and mutual understanding. The creative potential of an individual is transformed into the innovative and creative capital of the economy as a result of its targeting and

value actualization. It is most expedient to use the specific features of regional economic systems to create areas of innovative development by supporting creative, scientific, intellectual and innovative activities. Implementation of the direction of the development of regional economic systems on an intellectual and innovative basis in the conditions of the formation of a creative economy will ensure: a departure from the low-efficiency and low-tech economy of the regions; increasing competitive advantages.

Key words: *intellectual and innovative development, intellectualization, innovative activity, regional economic system, creative economy, development.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку економічних систем різних рівнів відбуваються під впливом кризових явищ та загострення міжнародних відносин. Прикладом такої ескалації виступає ситуація, що склалась в Україні в наслідок агресії та воєнних дій з боку Російської Федерації на її території. Такі потрясіння негативно відбиваються на економічних процесах всіх економічних систем, як на макро-, так і на мезо- та мікрорівнях. Такі флуктуації впливають на підвищення визначеності розвитку економічних систем та вимагає впровадження нової парадигми економічного розвитку. Процеси постіндустріального розвитку у напрямі інтелектуалізації та цифровізації забезпечують трансформації суспільного розвитку у контексті інтелектуально-інноваційного розвитку в умовах становлення креативної економіки. Впровадження креативних ідей, активізація інноваційних процесів, інтелектуалізація суспільства сприяє на розвиток економіки економічних систем, у тому числі, на регіональному рівні та знижує соціальні ризики. Такі концепти підвищують актуальність інтелектуально-інноваційного спрямування розвитку регіональних економічних систем відповідно до принципів креативної економіки та обумовлюють актуальність наукових досліджень у цьому напрямі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематикою інтелектуально-інноваційного розвитку економічних систем не є новим напрямом наукових досліджень. У витоків концепцій постіндустріального розвитку суспільства стояли такі вчені, як: є Д. Белл, Е. Брукінг, Л. Едвінсон, П. Друкер, М. Кастельс, М. Мелоун, Дж. Нейсбітт, Дж. Поттс, К. Свейбі, Р. Солоу, Є. Тоффлер, Ф. Фукуяма, Й. Шумпетер та інші науковці. Засновниками концепції креативної економіки як напряму постіндустріального розвитку суспільства виступають: Ч. Лендрі, Р. Флоріда, Дж. Хоккінс. Подальший розвиток та поглиблення наукових розробок у площині висвітлення креативності як інноваційного ре-

сурсу було оприлюднено у працях таких науковців, як: Т. Адорно, П. Бурдье, Е. Бустаманте, Д. Гілфорд, Р. Діаз-Боун, М. Метгьюс, Дж. Мокір, Дж. О'Коннор, Д. Ренцуллі, Р. Сімпсон, С. Тейлор, Е. Торренс, М. Хоркхаймер та інші.

Серед вітчизняних вчених, що присвятили свої наукові доробки інтелектуально-інноваційному розвитку регіонів у постіндустріальному суспільстві слід відмітити: М. Бутко [1], С. Давимука [2], Б. Данилишина, Б. Дергалюк [3], О. Біловодська, В. Геєць, А. Покуліна [4], О. Перепелюкова [3], О. Попела [1], Г. Самійленко [5], Ю. Сотнікова [6], І. Сторонянська С. Тульчинська [7–9], Р. Тульчинський [10], Л. Федулова [2] та інші.

Відаючи належне науковому доробку іноземних та вітчизняних вчених, необхідно зазначити, що питання інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів України під впливом креативної економіки як постіндустріального напряму суспільного розвитку залишаються не достатньо розроблені та вимагають подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті виступає обґрунтування засад інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки. Для досягнення окресленої мети автором було виокремлено та вирішено такі завдання:

- обґрунтовано актуальність тематики дослідження;
- визначено значення інтелектуально-інноваційного розвитку як детермінуючого фактору розвитку економічних систем;
- з'ясовано взаємозалежність інтелектуально-інноваційного розвитку із креативним потенціалом;
- обґрунтовано сутність поняття «креативна економіка»;
- виокремлено напрями та переваги інтелектуально-інноваційного розвитку регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Інтелектуально-інноваційний розвиток та креативні підходи до різноманітних процесів стають головними двигунами економічного розвитку регіонів, чинниками підвищення їх конкурентоспроможності та економічного зростання. Концептуальне визначення інноваційно-інтелектуальних домінант як головного драйвера розвитку економічних систем набуло поширення у другій половині минулого століття та було обґрунтовано у працях таких визначних науковців, як Д. Белла, Дж. Нейсбіта, Е. Тоффлера, Ф. Фукуяма, Й. Шумпетера та інших. На думку цих та інших вчених саме інноваційна економіка спроможна забезпечити розвиток та світову економічну перевагу країн та регіонів на міжнародному ринку.

Так, концепція Й. Шумпетера щодо пріоритетності винаходів та необхідності їх впровадження у виробничі процеси з метою прискорення економічного розвитку були взяті за основну ідею в інших концепціях таких як: економічної конкуренції, економічного зростання, теорії галузевих ринків, полюсів зростання тощо.

В цілому інтелектуально-інноваційний розвиток представляє собою такий процес економічного розвитку, який базується на продукуванні інновацій, підвищенні ролі інтелектуального капіталу, постійному технологічному вдосконаленні виробничих процесів, підвищенні експортної спроможності за рахунок високотехнологічної, інноваційної продукції та послуг.

Інтелектуально-інноваційний розвиток неможливий без розвитку інтелектуально-креативного потенціалу науковці, новаторів, управлінців тобто людини. На початку інноваційного процесу стоїть людина, носій інтелектуально-креативного потенціалу без якої не можливо втілення ідей та її комерціалізації. Ідея у носія інтелектуального капіталу формується внаслідок продукування креативного процесу, що дає можливість отримати новацію та інноваційний продукт, комерціалізація якого дає можливість отримати доходи, зайняти конкурентні позиції на ринку тощо.

Креативність потрібна не тільки у сфері культури та мистецтва, а й у науковій діяльності, оскільки науково-технологічна та інноваційна креативність передбачає прагнення до вирішення проблеми нестандартним шляхом,

готовність до нового, готовність до експерименту. Креативні підходи важливі і в управлінні процесами і у самому виробництві інноваційної продукції.

Таким чином, креативна економіка має на увазі під собою не тільки розвиток креативних секторів економіки, а й інноваційно-технологічну креативність. Носієм креативності виступає людина за висловом Р. Флоріди «креативний клас – це люди, що змінюють майбутнє» [11].

Людський потенціал можна розглядати як:

- по-перше, сукупні можливості населення, до економічної, соціальної, інтелектуально-інноваційної та креативної діяльності;
- по-друге, підтримка необхідного рівня моральності, етичності та здоров'я;
- по-третє, постійне набуття компетентностей та розвиток здібностей та навичок;
- по-четверте, засвоєння знань та продукування нових знань та креативних ідей;
- по-п'яте, у соціальній взаємодії та взаєморозумінні.

Креативність на пряму пов'язана із здатністю людини до творчого, інтелектуального мислення та певними прогресивними, новаторськими діями. Креативний потенціал індивідуума перетворюється на інноваційний та креативний капітал економіки у наслідок цілеспрямованого його та ціннісної актуалізації. Креативний капітал, який реалізується створює певну додану вартість не тільки у креативній індустрії, а й у інноваційній діяльності.

Креативний потенціал та інтелектуальні ресурси дають поштовх для розвитку економічних систем, у тому числі, на рівні регіонів. Специфічні особливості регіональних економічних систем найбільш доцільно використовувати для створення ареалів інноваційного розвитку шляхом підтримки креативної, наукової, інтелектуально-інноваційної діяльності. Від соціально-економічного розвитку регіонів залежить продукування та сприйняття інновацій та впровадження новітніх технологій. На регіональному рівні інноваційні процеси є більш локалізованими та інтенсивними від їх активізації залежить розвиток регіону та національної економіки в цілому. Засади сталого розвитку, європейський шлях соціально-економічного розвитку обумовлюють, що розширене відтворення можна досягти за рахунок інтенсифікації використання знань, інформації та матеріаліза-

ції їх результатів, а також виявлення латентного потенціалу, що спроможний забезпечити конкурентоспроможність економічній системі.

Інтелектуально-інноваційний розвиток регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки вимагає:

- об'єднання зусиль різних гілок влади, освітніх установ, регіональних громадських інститутів, бізнес структур на активізацію використання інтелектуального капіталу, креативного потенціалу та виявлення можливостей та особливостей для інноваційного розвитку;

- виокремити напрями інтелектуально-інноваційного розвитку найбільш перспективні для конкретного з регіонів із урахуванням його особливостей та формування смарт спеціалізації на інноваційній основі;

- стимулювання молоді до інтелектуальної праці, розкриття їх креативності, залучення до науково-технічної та інноваційної діяльності;

- формування дієвої регіональної інноваційної інфраструктури для забезпечення повного циклу інноваційного ланцюга та створення доданої вартості;

- впровадження стратегій регіонального розвитку із чітким дотримання цілей щодо вектору інтелектуально-інноваційного розвитку в умовах становлення креативної економіки;

- перегляду ролі людини як носія креативного та інтелектуального потенціалу у системі соціально-трудових відносин у напрямі підвищення важливості та можливості застосування творчої, креативної компоненти;

- підвищення захисту права власності та захисту персональних даних, забезпечення правового розгляду спорів щодо інтелектуальної власності.

Впровадження спрямування розвитку регіональних економічних систем на інтелектуально-інноваційній основі в умовах становлення креативної економіки забезпечить:

- відхід від низькоукладності та низькотехнологічності економіки регіонів;

- підвищення конкурентних переваг на внутрішньому та зовнішніх ринках за рахунок підвищення виробництва інноваційної продукції;

- зниження регіональної залежності від сировинних ресурсів, у тому числі паливно-енергетичних;

- підвищення інноваційної активності суб'єктів регіональних економічних систем;

- підвищення темпів нагромадження основного капіталу в сферах економічної діяльності, що застосовують інтелектуальний та креативний потенціал та здійснюють виробництво інноваційної продукції.

Інтелектуально-інноваційний розвиток регіонів в умовах становлення креативної економіки проявляється у таких процесах та змінах, як:

- модернізації матеріально-технічної бази усіх сфер економічної діяльності;

- появі нових, креативних бізнес-моделей введення бізнесу;

- зміни у процесі зародження новацій за рахунок розвитку стартап проектів, інноваційного мікропідприємництва;

- радикальні перетворення у засобах виробництва, джерелах енергії, технологіях, управлінні, організації виробництва, комунікаціях;

- підвищення культури, у тому числі, інноваційної культури;

- впровадження технологій цифровізації;

- підвищення ролі людського капіталу у інтелектуально-інноваційному регіональному розвитку;

- підвищення частки наукоємної, інноваційної та креативної продукції у Валовому національному доході;

- конкуренція на ринку на основі інновацій, а не цінової політики;

- спеціалізація та кооперування у сфері науково-інноваційної діяльності;

- поява нових каналів і засобів збуту продукції та послуг тощо.

Висновки та пропозиції. Отже, подальший розвиток регіональних економічних систем можливий із урахуванням парадигмального спрямування на розвиток постіндустріального суспільства, а саме становлення креативної економіки. Фактором розвитку регіональних економічних систем виступають інтелектуально-інноваційні детермінанти в умовах становлення креативної економіки. Впровадження креативних ідей, активізація інноваційних процесів, інтелектуалізація суспільства сприяє активізації розвитку економіки регіональних систем та знижує соціальні ризики.

Інтелектуально-інноваційний розвиток регіональних економічних систем в умовах становлення креативної економіки вимагає: об'єднання зусиль різних гілок влади та суб'єктів регіональної економіки щодо активі-

заці використання інтелектуального капіталу, креативного потенціалу; виокремити напрями інтелектуально-інноваційного регіонального розвитку; стимулювання молоді до інтелектуальної праці; формування дієвої регіональної інноваційної інфраструктури; впровадження стратегій інтелектуально-інноваційного регіонального розвитку; перегляду ролі людини як носія креативного та інтелектуального потен-

ціалу у системі соціально-трудоових відносин; підвищення захисту права власності та захисту персональних даних.

Подальших досліджень у площині інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів у контексті становлення креативної економіки вимагає питання формування інвестиційної привабливості регіонів для активізації інтелектуальної праці та інноваційного розвитку.

Список літератури:

1. Бутко М.П., Попело О.В. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору: монографія. Ніжин, Аспект-Поліграф. 2014. 218 с.
2. Давимук С.А., Федуллова Л.І. Креативний сектор економіки : досвід та напрями розбудови : монографія. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». Львів, 2017. 528 с
3. Дергалюк Б.В., Тульчинська С.О., Перепелюкова О.В. Структурні зміни в економіці регіонів як запорука економічного зростання. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 31. С. 215–219.
4. Покуліна А.А., Євсєєв А.С. Інноваційна та креативна економіка як умова модернізації національного господарства України. *Економіка та управління національним господарством*. 2018. Вип. 16.
5. Самійленко Г. Креативна економіка : теоретичні засади та особливості її функціонування в умовах становлення нової економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2020. № 2 (22). С. 31–42.
6. Сотнікова Ю.В. Креативна економіка в Україні : реальність чи перспектива? *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки*. 2016. Вип. 3. С. 178–189.
7. Тульчинська С.О. Концепція інноваційного розвитку регіонів на основі регіональних переваг. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 138–142.
8. Тульчинська С.О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти : монографія. Київ, НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.
9. Тульчинська С.О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України : монографія. Херсон : Вид-во "ПП Вишемирський В.С.", 2014. 210 с.
10. Тульчинський Р.В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон, Вид-во «ІПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.
11. Florida R. *The rise of the Creative Class : And How It's Transforming Work, Leasure, Community and Everyday Life*. New York : Basic, 2002. 464 p.

References:

1. Butko, M.P., Popelo, O.V. (2014). *Intelektualnyy kapital yak chynnyk modernizatsiyi rehional'noho ekonomichnoho prostoru* [Intellectual capital as a factor in the modernization of the regional economic space] Nizhyn: Aspect-Polygraph, 218 p. (in Ukraine).
2. Davymuka, S.A., Fedulova, L.I. (2017). *Creative sector of the economy: experience and directions of development: monograph* [Kreatyvnyi sektor ekonomiky: dosvid ta napriamy rozbudovy: monohrafiia], DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy», Lviv, 528 p. [in Ukrainian]
3. Derhaliuk, B.V., Tulchynska, S.O., Perepelukova, O.V. (2018). Structural changes in the economy of the regions as a guarantee of economic growth. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 31, pp. 215–219.
4. Pokulina, A.A., Yevseiev, A.S. (2018). Innovative and creative economy as a condition for modernization of the national economy of Ukraine [Innovatsiina ta kreatyvna ekonomika yak umova modernizatsii natsionalnoho hospodarstva Ukrainy]. *Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom*, vol. 16. Available at: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/16_ukr/30.pdf [in Ukrainian]
5. Samylenko, G. (2020). Creative economy: theoretical principles and features of its functioning in the conditions of a new economy formation [Kreatyvna ekonomika: teoretychni zasady ta osoblyvosti yii funktsionuvannia v umovakh stanovlennia novoi ekonomiky], *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 2 (22), pp. 31–42 [in Ukrainian]
6. Sotnikova, Yu.V. (2016). Creative economy in Ukraine: reality or perspective? [Kreatyvna ekonomika v Ukraini: realnist chy perspektyva?], *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia, Ekonomichni nauky*, vol. 3, pp. 178–189 [in Ukrainian]
7. Tulchynska, S.O. (2012). *Kontseptsiia innovatsiinoho rozvytku rehioniv na osnovi rehionalnykh perevah*. [The concept of innovative development of regions on the basis of regional advantages]. *Aktualni problemy ekonomiky – Current problems of the economy*, vol. 9, pp. 138–142 [in Ukrainian].
8. Tulchynska, S.O. (2009). *Intelektualno-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty* [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU «KPI», Kyiv, Ukraine, 488 p.

9. Tul'chyns'ka, S.O. (2014), *Perspektyvy ta dominanty rozvytku intelektual'noinnovatsijnoi systemy rehioniv Ukrainy* PP "Vishemirsky", Kherson, Ukraine, 209 p. (in Ukraine)
10. Tulchinsky, R.V. (2018). *Determinanty stanovlennya novoho rehionalizmu: teoriya, metodolohiya, praktyka* [Determinants of the formation of a new regionalism: theory, methodology, practice]. Kherson, Publishing House "PE Vyshemirsky VS", 400 p. (in Ukraine)
11. Florida, R. (2002). *The rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, Basic, New York, 464 p.